

YAŞAR KEMAL'İN ROMANLARINDA SAZ ŞAİRLERİ

ÜSTÜNOVA*

ÖZET

Yaşar Kemal'in romanlarında sözlü gelenek ürünleri çağdaş bir yazarın kaleminden başarıyla bir edebiyat eserine dönüştürülmektedir. Folklorik unsurların yazarın romanlarını besleyen kaynaklar olduğu bilinmektedir. Saz şairlerinin, ağıtçıların ve dengbejlerin bunlar arasında önemli bir yer tuttuğunu, romandaki tiplerin halk şairlerine önem verdiğini, onlara benzeme çabası içine girdiklerini öyle ki, soylarını mutlaka ünlü bir âşığa dayandırmak istediklerini eserlerde sıklıkla görmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Halk kültürü, saz şairi, âşık, dengbej, ağıtçı.

ABSTRACT

Minstrels in The Novels of Yaşar Kemal

Yaşar Kemal as a modern author reconstructs favourably the artifacts of oral tradition into a work of literature. It is a known fact that folkloric culture is the main source from which the author gets his own sustenance. Such facts can be observed repeatedly in his novels as those minstrels, wailers and epic poets' taking an important amount in his works besides the types of his novels consider the minstrels. The types so strive for looking like the minstrels that they deserve their lineage onto a famous minstrel.

* *Yard. Doç. Dr.; Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi*

Sanat eseri, toplumun aynasıdır; sosyal ve kültürel yapının, iç dünyanın, umutların, beklentilerin, birikimlerin yansıtıldığı, estetikle bulunduğu yerdir. Erman Artun, “*Sanat ürünleri, toplumun yapısından soyutlanamaz. Bunlar toplumsal ilişkilerden doğan olgulardır. Her toplumun kendine özgü acıları, sevinçleri, umutları, özlemleri kısacası kendine göre bir iç dünyası vardır. Bu iç dünyanın birikimleri sanat ürünlerinde dile getirilir. Edebi eserler, yaşayan kültür topluluğunun ortak dünya görüşüne ve değerler sistemine göre şekillenir. Âşıkların şiirlerinde Anadolu halkının dünya görüşünün yanı sıra estetik modelleri de temsil edilir.*” (Artun 1996:295-298) sözleriyle sanat ürünü ile toplumsal ilişki arasındaki organik bağa dikkat çekmektedir. Bu organik bağı değerli kılan olgulardan biri de, âşıklık geleneğidir.

Sözlü kültürün bir parçası olan ve 16. yüzyılda başladığı kabul edilen âşıklık geleneği, gerek sözlü, gerek yazılı kültür ürünlerinde görülmekte, ilk günkü canlılığını yitirmekle birlikte kimi zaman, kimi eserlerde güçlü bir kimlikle karşımıza çıkmaktadır. Özkul Çobanoğlu, âşıklık geleneğinin Türk toplumunca benimsendiğini “*Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Tarzı*” adlı eserinde şöyle belirtmektedir. “*Âşıklık geleneği ve âşık şiiri sözlü kültür ortamının ürünüdür. Bağımsız bir sosyo-kültürel kurum kimliğiyle 16. yüzyılda başladığı kabul edilen gelenek, günümüzde de sürmektedir. Âşıklık geleneği Türk toplumunun bütün sosyo-kültürel katmanlarınca özümsemiş, Osmanlı döneminden günümüze ortak kültürü oluşturan değerleri bünyesinde barındıran kurumlaşmış bir gelenektir.*” (Çobanoğlu 2000: 1)

Âşık, toplumun bir üyesi olduğundan doğal olarak şiirlerinde insanı, insana ait değerleri bulmak kaçınılmazdır. Söylediği şiirlerle bir yandan bizi bize anlatarak kedere sevince ortak kılmakta; bir yandan sonraki kuşaklara taşımada aracı olmaktadır. Toplumun ihtiyaçlarından doğan âşık şiirleri, ait olduğu kültürel ortamın ayrılmaz bir parçası olma özelliğini de taşımaktadır. “*Her edebiyat akımı gibi, âşık şiiri de kendi döneminin zihinsel atmosferinin bir sonucu olarak oluşmuştur. Âşık yaşadığı kültürel ortamla iç içedir, âşık şiiri toplumun ihtiyacına bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Âşık destanları Türk milli edebiyat geleneğinin en eski şiir formlarından biridir. Ozan-baksı geleneğinden âşıklık geleneğine ve âşık şiirine intikal etmiştir.*” (Çobanoğlu 2000: 333).

Âşıklık geleneği öylesine benimsenmiş, toplumun ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir ki, bağımsız olarak oluşan âşık edebiyatının yanı sıra bir de çeşitli yazılı ve sözlü eserlerde kendine yer edinmiştir. Örneğin; roman ve öykülerde kahramanlar âşık kimliği ile karşımıza çıkmakta, günlük

hayatın küçük olaylarından büyük sosyal hareketlere kadar hemen her türden toplumsal konu âşıklık geleneğinin bir uzantısı olarak ele alınmaktadır. Bazı yazarlarda bu durum, âdeta alışkanlık halini almakta, pek çok eserde âşıklıkla ilgili motifler görülmektedir. Yaşar Kemal bunlardan biridir. O, yazdığı hikâye ve romanlarında bunları amaç olarak değil; ama araç olarak kullanmada oldukça başarılıdır.

Kaynaklar, Yaşar Kemal'in yazı hayatına topladığı folklor ürünlerini yayımlayarak başladığını; halk kültürünü, sanatını, folklorik unsurları eserlerinde sevgiyle yansıttığını; Karacaoğlan, Pir Sultan, Yunus Emre gibi sanatçılarla büyüdüğü için kendini çok şanslı gördüğünü belirtirler. (Kudret 1990: 405-407) Yaşar Kemal'in köy romanı geleneğini sürdüren yazarlar arasında önemli bir yer edinişini, romanlarının diğer romanlardan nitelik olarak ayrılışını, kültürel zenginliği köy ve Anadolu pastoralı çizgisinde romanlarına taşımayı başardığına; eserlerindeki folklorik zenginliğe ve söyleyiş gücüne bağlarlar. (Yalçın 2003: 125)

Cevdet Kudret, "Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman III" adlı eserinde Mustafa Baydar'a dayalı olarak verdiği bilgide Yaşar Kemal'in çocukluğunda "halk şairi" olduğunu, "Âşık Kemal" diye anıldığını; ortaokulda iken de, "ünlü bir Koroğlu anlatıcısı" olduğunu, köy köy dolaşıp destan anlatan "destan anlatıcılar" gibi, "ayağında kara bir şalvar, elinde baston, beli bükük dolaşıp anlattığını" söyler ve bu "halk anlatıcılığından roman diline geçtiğini" yazar. (Kudret 1990: 405) Yaşar Kemal, kendisiyle yapılan röportajlarda sıklıkla bu konuya değinir. Halk edebiyatından yararlandığını, çok şey öğrendiğini; halk kültürünün bir sanatçı için yabana atılacak bir şey olmadığını vurgular. (Baydar 1960:123) İnci Enginün, *İnce Memed'in* gördüğü rağbet nedeniyle dört cilde çıkışını halk hikâyeciliği geleneğine bağlar. Yazarı bir romancıdan çok, gevşek anlatımı ile çoşkun bir destancı sayar ve diğer eserlerinde de aynı özelliğin görüldüğünü belirtir. Enginün'e göre bunun kaynağı, Yaşar Kemal'in halk şairi olarak "Âşık Kemal" diye anılması ve Koroğlu Destanını anlatmasıdır. (Enginün 2001: 307)

Yaşar Kemal'in sözlü kültür konusundaki engin bilgisi, folklor derlemeciliğiyle giderek artmış, bu birikim eserlerine yansımış ve Türk edebiyatına başarılı bir kimlik olarak damgasını vurmasına yol açmıştır. Eserlerinde görülen kimi türkü ve ağıtların güncelliği, Karacaoğlan, Dadaloğlu gibi büyük halk şairlerinin deyişlerinden yararlanması, onların deyişlerinin benzerlerini nesir içinde başarıyla yoğurduğu yazarın sahip olduğu kültürel zenginliğin göstergeleridir.

İnce Memed'de iyi cins atın tanımının verildiği cümlelerle Dadaloğlu'nun atı anlatan dizelerinin benzerlikleri, şiirin nesirde, Dadaloğlu'nun Yaşar Kemal'de yaşatılmasından başka bir şey değildir.

Sağrısı toparlak değil, uzun olacak... Kulakları kalem... Beli incecekti... Yalısı sağa yatmıştı. Koştuğu zaman dürülür, kaval gibi olurdu. (Kemal 1955: 438)

*Atın höyük sağı kalkan döşlüsü
Kalem kulalısı çekiç başlısı*

.....

*At koşu tutmasın çıktığı zaman
Yalı kaval gibi yaktığı zaman*

.....

Dadaloğlu (Öztelli 1971:79)

Anadolu'da yüz yıllardır süregelen âşıklık geleneğinin izleri, doğal olarak yakın zamana kadar bu geleneği yaşatan Çukurova'da yetişmiş Yaşar Kemal'in romanlarında da görülür. Romanlardaki âşık tarzını sürdüren tipler; saz çalıp söyleyen âşıklar, ağıtçılar, dengbejler olarak üç grupta toplanabilir.

Âşıklar saz çalıp, türkü söylemeye çocuk yaşlarda başlarlar. Anadolu'da benzerine sıkça rastlanan bir eşkıyalık olayını anlatan "*İnce Memed III*" romanındaki Âşık Mustafa, küçük bir çocuktur. Pamuk tarlalarında ırgatlık yapan, yoksul bir ailesi vardır. Kendisi gibi çocuk olan arkadaşları ile birlikte bir çatışmada vurulan ve kireç kuyusuna atılan Kel Eşkîya'yı gömer. Âşık Mustafa, o çatışmada öldürülen âşıklar için bir ağıt yazar.

"Âşık Mustafa pamukta, geceleyin iş bitip de ırgatlar dinlenmeye çekilince sazını eline alır, onlara türküler söylerdi. Söyledikleri türkülerin bir kısmı belleniş eski türkülerdi, bir kısmını da düpedüz kendisi uydururdu. Bir Allah vergisi. Büyüyünce bir hak âşığı olacaktı, tıpkı Dadaloğlu gibi. Daha şimdiden saçı sakalı ağarmış âşıklarla karşılaşılıyor, bir o, bir yaşlı âşık söylüyor, hiç bile mat olmuyordu. Bir coşmaya ardından da bir titremeye başlayınca sözler ağızından şu pınarlardan akan çağıl çağıl sular gibi boşanıyordu. Eşkîyalara da çok meraklıydı. Onlar üstüne çok türkü çıkarmıştı. İnce Memed üstüne de türkülerini vardı. Şu ölen dokuz eşkıya üstüne de çok ağıt yakmıştı ya, daha kimseye söylemiyordu. Hele dursundu hele, bu yıl pamukta kalabalık çok olacaktı. Dağlardan, her şeyden çok türküyü seven insanlar inceklerdi. İşte Âşık Mustafa da ilk olarak onlara söyleyecekti dokuz eşkıyanın ağıtlarını." (Kemal 2000: 201)

İnce Memed romanındaki bir diğer âşık, Sefil Ali'dir. O, İnce Memed'in eski arkadaşıdır. İnce Memed ile yolları ayrılınca eşkıyalığı bırakmıştır. İnce Memed'in Kuzgun Veli tarafından öldürüleceğini duyunca ona yardım etmek için tüfeğini alıp yola düşmüştür. Sefil Ali, Mahmut Ağa'nın köyü olan Çiçeklidersi'nde yaşamaktadır. Yüzbaşı Faruk, Yüzbaşı

Şevket ve Mahmut Ağa, peşlerine düştüğünde çeteyi alıp köye götürür. Köyde Sarı Çavuş'un evinde kalırlar. Tazi Tahsin'in muhbirliği sonucunda Mahmut Ağa tarafından yakalanıp, hapsedilirler. Gece yarısı köyün kadınları tarafından kurtarılırlar. Sefil Ali eşkıyalığı ile değil, âşıklığı ile ünlüdür. Çünkü o, haksızlığa karşı silahla değil; türküleriyle mücadele eder.

Âşıklar, çevrelerinde çok saygı duyulan insanlardır. Saz çalıp türkü söylemekten başka iş yapmadan geçinebilirler. *"Hüyükteki Nar Ağacı"*nda artık âşıklara da eskisi gibi saygı duyulmadığı anlatılır. Âşık Ali, Çukurova'ya çalışmaya giden beş arkadaştan biridir. Aileden âşiktir. Soyunun Dadaloğlu'na dayandığı söylenir. Yolculuk sırasında bazı köylerde saz çalarak ekmek toplar. Bu şekilde karınlarını doyururlar. *"Eskiden olsa, Âşık Ali'yi köylüler, iki elleri kanda da olsa, el üstünde tutarlardı. Şimdi yüzüne bile bakmıyorlardı."* (Kemal 2003: 37) Âşık Ali, yolculukları sırasında bir beyin hakaretine uğrayınca arkadaşlarından biri bunu bir onur meselesi yaparak beyi öldürmeye gider.

*"Dağın Öte Yüzü I"*de köyün hem imamı, hem âşığı olan Kel Âşık, çok yaşlıdır. *"Kel Âşık öyle her zaman coşup söyleyen cinsinden değildi. Bu ocağa Kel Âşıklar ocağı derlerdi. Dedesi, dedesinin dedesi, amcası, kardeşleri, kimleri varsa hepsi âşıktı. Hepsine de Kel Âşık derlerdi. Soylarını sürünce ta Karacaoğlan'a, Âşık Yunus'a dek çıkardı. Bu yanlarda, yıllar yılı, çocukluklarında, delikanlılık, kocalık çağlarında, kızlık, gelinlik, karılık çağlarında Kel Âşık soyunun türküsünden yüreğinde bir angı saklamayan hemen hemen kimse yoktu."* (Kemal 2002: 292)

Yaşar Kemal'in romanlarında gördüğümüz âşık tipleri, kendilerini Köroğlu, Dadaloğlu, Karacaoğlan gibi ünlü saz şairleriyle özdeşleştirirler. Soylarını mutlaka onlara dayandırmak isterler. *"İnce Memed III"*teki Âşık Mustafa, büyüünce Dadaloğlu gibi hak âşığı olacaktır. *"Hüyükteki Nar Ağacı"*ndaki Âşık Ali, Dadaloğlu soyundan; *"Dağın Öte Yüzü"*ndeki Kel Âşık ise, Karacaoğlan soyundan gelir. Çünkü Karacaoğlan, dünyayı tanımak için yollara düşmüş bir gezgin halk şairidir. Yolda bir oba beyinin kızına âşık olur. Kızla kaçıp evlenirler. Karacaoğlan, Köroğlu ve İnce Memed gibi halkın çıkarlarını koruyan bir eşkıya değildir. Sadece aşkı uğruna oba beyine karşı gelen bir saz şairidir. Onun sanatçı ve âşık kişiliği ön plandadır.

*"Akçasaz'ın Ağaları"*nda Âşık Hüseyin, kasabanın ünlü âşığıdır. Derviş Bey ile Mahir Bey'in barışma törenlerinde türkü söyler. Mahir Bey, âşıklardan nefret ettiği için onu daha önce evinden kovmuştur. Bu nedenle Âşık Hüseyin, sadece Derviş Bey'in soyunu över. Derviş Bey'in neden Mahir Bey'in soyunu övmediğini sorması üzerine de *"Biz ancak soyluların soyunu överiz. Soysuzları da itler över."* (Kemal 1997a: 198) diye cevap verir. Âşıklar da, demirci tipleri gibi haksızlığa karşı gelen, cesur tiplerdir.

“*Kimsecik II*”deki Hasan Ağa, utangaç, kimseye kötü bir söz söyleyemeyen, sürekli gülümseyen biridir. Çocuksu bir yüzü vardır. Acı çekerken bile gülümser. Hasan Ağa, Zero’ya “Salman’ı ben öldüremez miyim” diye sorunca Zero ona “*Öldüremezsün Hasan Ağa’m. Sen bir karıncayı bile öldüremezsün. Senin bir kelebeğe bile gücün yetmez.*” der. (Kemal 1999: 288) Hasan Ağa, çok güzel türkü söyler. O bölgenin en ünlü türkü söyleyenidir. İçi insan sevgisi dolu olan Hasan Ağa, ağabeyinin bile intikamını alamayacak kadar ince ruhlu, sessiz, sakin, kimseye zararı dokunmayan biridir.

Dengbejler, destan anlatıcılarıdır. Onlar da âşıklar gibi Anadolu’yu dolaşır destan anlatırlar. Dengbejlere çok değer verildiği için onların destan anlatmaktan başka iş yapmalarına gerek yoktur. Anadolu’nun soylu ailelerinin birer dengbejleri vardır.

“*Kimsecik II*”de Abdal Sofî, yaşlı, elinde bir kutsal değnek taşıyan, sürekli gülen bir dengbejdir. İsmail Ağa soyunun dengbeji yüzyıllardan bu yana Abdal Sofî’nin soyudur. Abdal Sofî, bir ay yürüyerek İsmail Ağa için ağıt yakmak amacıyla Van’dan Çukurova’ya gider.

“*Dengbejler çalışmazlar, ellerini ılıktan soğuğa vurmazlardı. Konaklarda bir tek işleri vardı, destanlar, türküler söylemek, masallar anlatmak. Çok saygı görürlerdi yörede, kutsal kişi sayılırlardı.*” (Kemal 1999: 188)

“*Kimsecik II*”deki Veli Dede, bir Alevî dedesidir. İsmail Ağa’nın yakın arkadaşıdır. İsmail Ağa’nın öldüğünü duyunca yedi günlük yoldan kalkar gelir. Cenazeye yetişemez; ama İsmail Ağa’nın mezarının başında saz çalar.

“*Bir Ada Hikayesi II*”deki Dengbej Uso, adaya ailesiyle gelen aç ve çıplak bir destancıdır. Destanlarını Kürtçe söyler. Arada Türkçe söylediği de olur. “*Bir hak âşığı, beylerden, paşalardan daha çok hürmet görür.(...) Uso bir hak âşığıdır. Hak âşıkları yalan söylemez, riya, kötülük bilmezler. Çok yüreklidirler. Gözlerini daldan budaktan esirgemezler. Bu adama güvenilir, çok da onurlu bir kişi. Böyle bir kişi incitmeye gelmez.*” (Kemal 2002: 310) Uso, adalılara geceler boyu süren destanlar anlatır.

Ağıtçılık da bir Anadolu geleneğidir. “*Kimsecik II*”de, İsmail Ağa için ağıt yakmaya gelen kadınların sayısı çok fazladır. Hepsinin farklı bir öyküsü vardır. Çoğu bir yakınını kaybettikten sonra ağıt yakmaya başlamış ve bu konuda ünlü olmuşlardır. Bu işi para için yapmazlar. Her ölen için de ağıt yakmazlar. Saygı duydukları, değer verdikleri ölümler için ağıt yakarlar.

“*Telli Hatun, ünlü bir Türkmen Beyin kızı, ünlü bir Beyin de dul hatunuydu. Büyük, ormanlıklı, bağlık bahçelik, yüz pınarlı Asarkaya konağı baştan sona onlarındı. Orada Telli Hatun soylu atlar yetiştirirdi. Bağlarının üzümü, bakçelerinin narı, elması, armudu tüm Çukurova’da ünlüydü. O,*

bütün Türkmenin başağıtıcısıydı. Öyle her ölüye ağıt yakmazdı. Telli Hatunun ağıt yaktığı ölü bir daha Türkmende unutulmaz, Telli Hatunun ağıdıyla birlikte dilden dile dolaşırdı. Kocasını ölüncü onun üstüne günlerce durmadan ağıt yaktı, bir kuş gibi onun ölüsü, mezarı, giyitleri üstünde döndü durdu. Ondan sonra da ünlü Maraş Beyinin ölüsü dışında ağıt yakmaya hiçbir yere gitmedi.” (Kemal 1999: 34)

Telli Hatun, kimsenin ölüsüne ağıt yakmaya gitmezken, çok saygı duyduğu biri olan İsmail Ağa için ağıt yakmaya gelir. Bütün köy tarafından saygıyla karşılanır.

Zala Hatun, “Aşağıdan Anavarza ovasından, Lek Kürtlerinden olurdu. Aşiret kavgasında kartal gibi üç yiğit yitirmişti. Ölmüş her yiğidin başına gelir, oğullarıyla birlikte bu ölüye de ağlayarak ağıt yakardı.” (Kemal 1999: 34)

Eşe Hatun, “Payastan olurdu, büyük derebeyi, İskenderun hükümdarı Küçükcalioğlu soyundandı. Onun için, bir ağıdı bir cennet eden Eşe Hatun derlerdi. Onun ağıt yaktığı ölü ölü sayılmaz, sağlardan daha çok yaşayan biri sayılırdı.” (Kemal 1999: 35)

Zeynep Ana, plaklara kasetlere geçen ünlü ağıtlar yakmıştır. Çok yaşlıdır.

Erkek Hüsne Hatun, Akçasaz çiftliğinin sahibidir. On üç yaşında kan davası yüzünden dul kalmıştır. O da ağıtçı kadınlardan biridir. Bir erkek gibi davranmaktadır.

Yeşil Anşa Hatun, zengin bir kadındır. Evini basan altı eşkiyayı ellerini kollarını bağladıktan sonra suya atmasıyla ünlüdür. Çok güzel bir kadındır.

Ağıtçı kadınların her biri İsmail Ağa'nın bir eşyasını ellerine alarak toplu halde ağıt yakarlar. Ağıtçılık, yetenek gerektiren bir sanat gibidir. Ağıtçı kadınlar, bir yakınlarını kaybettikten sonra ağıt yakmaya başlarlar. Çevrelerinde saz şairleri gibi büyük saygı görürler.

Yaşar Kemal, ağıtçı kadınların, destancıların, âşıkların sık sık gelip gittiği bir ailede yetişmiş, kendisi de sekiz yaşında iken saz şairliğine başlamıştır. Annesi Yaşar Kemal'in bir halk şairi olmasını istemez. Yaşar Kemal, “*Alain Bosquet ile Görüşmeler*”de bu konu ile ilgili olarak şunları söyler:

“... Evin övüncü de büyük Halk Şairi, destancı Abdale Zeynikinin Van'da bizim eve gelip destan söylemesi idi. Bütün ev diline pelesenk etmişti. Bu ev Abdale Zeynikinin diz çöküp destan söylediği evdir. Benim gözümde Abdale Zeyniki bir ermiş olmuş çıkmıştı. Öyleyse anam, öyle bir ermişin yoluna giden oğluna niçin izin vermiyordu? Bu övündükleri adamın? Eve gelen Kürt destancılar da çoğunlukla Abdale Zeynikiden söylüyorlardı.

Abdale Zeynikinin yaşamı da efsanelere karışmıştı. Her eve gelen destancı Abdale Zeynikinin yaşamı üstüne bir efsane getiriyordu. Ben, hiç kimseyi dinlemediğim gibi, anamı da dinlemiyordum. Şair ünüm gittikçe yakın köylere yayılıyor, durmadan da genişliyordu. Çıkardığım türküler 'Âşık Kemal' adıyla dillere düşmüştü. Bir gün köye iki gözden de yoksun Âşık Ali geldi. Onunla bir gece sabaha kadar çakıştık. Âşık beni sevdi. 'Sen bu yaşta bu kadarsan sonunda Karacaoğlan gibi olacaksın.' dedi. Bu beni çok mutlu etti. Büyük bir ustadan izin çıkmıştı." (Kemal 1997 b: 35-36)

Âşıkların, ağıtçıların, dengbejlerin arasında yetişen, halk kültürüyle yoğrulan, özellikle bunlara yürekten bağlı olan bir insanın eserlerinde bu unsurları görmekten daha doğal ne olabilir?

KAYNAKÇA

- Arıkoğlu, Ülkü (2004). *Yaşar Kemal'in Romanlarında Şahıslar Kadrosu*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Artun, Erman (1996). *Günümüzde Adana Âşıklık Geleneği ve Âşık Feymanî*.. Adana: Hakan Ofset.
- Baydar, Mustafa (1960). *Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar*. İstanbul: Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kağıtçılık.
- Çiftlikçi, Ramazan (1997). *Yaşar Kemal Yazar-Eser-Üslup*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Çobanoğlu, Özkul (2000). *Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Tarzı*.. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Enginün, İnci (2001). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Gürsel, Nedim (2000) *Yaşar Kemal Bir Geçiş Dönemi Romancısı*.İstanbul: Everest Yayınları
- Kemal, Yaşar (1955). *İnce Memed I*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Kemal, Yaşar (1997a). *Akçasaz'ın Ağaları: Yusufçuk Yusuf*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Kemal, Yaşar (1997b). *Yaşar Kemal Kendini Anlatıyor: Alain Bosquet ile Görüşmeler*.İstanbul: Adam Yayınları.
- Kemal, Yaşar (1999). *Kimsecik II: Kale Kapısı*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Kemal, Yaşar (2000). *İnce Memed III*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Kemal, Yaşar (2002). *Dağın Öte Yüzü I: Ortadirek*. İstanbul: Adam Yayınları.

- Kemal, Yaşar (2002). *Bir Ada Hikayesi II: Karıncanın Su İçtiği*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Kemal, Yaşar (2003). *Höyükteki Nar Ağacı*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Kudret, Cevdet (1990). *Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman III*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Moran, Berna (1990). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış II*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Naci, Fethi. (1981). *Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Naci, Fethi (1990). *Bir Hikâyeci: Sait Faik, Bir Romancı: Yaşar Kemal*. İstanbul: Gerçek Yayınevi
- Naci, Fethi (2004). *Yaşar Kemal'in Romancılığı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Oral, Zeynep (1988). "Edebiyatımızda On İnsan Bin Yaşam, 5, Yaşar Kemal", Milliyet Sanat Dergisi Eki.
- Öztelli, Cahit (1971). *Köroğlu ve Dadaloğlu*. İstanbul: Varlık Yayınevi.
- Püsküllüoğlu, Ali (1974). *Yaşar Kemal Sözlüğü*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Yalçın, Alemdar (2003). *Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Romanı* Ankara: Akçağ Yayınları.